

---

## **Лекція 15. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ**

---



1. Спортивні змагання як невід’ємна частина тренувального процесу
2. Організація спортивних змагань
3. Основи суддівства

### **1. Спортивні змагання як невід’ємна частина тренувального процесу**

Спортивні змагання є невід’ємною частиною навчально-тренувального процесу. Змагання - це основна форма перевірки рівня підготовленості спортсменів. Змагання допомагають більш точно та об’єктивно підвести підсумки спортивної роботи за певний період. Вони також слугують ефективним засобом виховання морально-вольових якостей учасників, сприяють розвитку почуття колективізму, дисципліни, волі та наполегливості. За результатами змагань вносяться корективи у навчально-тренувальний процес та визначають майбутні напрямки його розвитку. Крім того, змагання є переконливим засобом наочної агітації. Добре організовані та урочисто проведенні змагання надовго залишаються у пам’яті учасників і глядачів. Вони сприяють популяризації спорту серед молоді і дорослих та більш широкому залученню її до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Громадський фізкультурний актив відіграє важливу роль в підготовці та проведенні спортивних змагань, що позитивно впливає на систему фізичного виховання населення.

У спортивних змаганнях в системі «Спорт для всіх» велике значення має емоційний фактор змагань. Гостра конкурентна боротьба, яка відбувається під час змагань, бажання спортсменів швидше пробігти, вище й далі стрибнути, підняти якомога більшу вагу, розвивають у молоді любов до спорту і відповідають її прагненням до гармонійного та досконалого фізичного розвитку. Це обумовлює необхідність систематичних тренувань, під час яких відбувається зміцнення здоров’я, загартовування та набуття практичного досвіду спортивної боротьби.



Спортивні змагання не тільки сприяють вихованню у населення таких важливих рис характеру, як наполегливість, воля до перемоги, сміливість, колективізм, дружба, але й мають вирішальне значення в організаційному зміцненні та поживленні всієї діяльності колективів фізкультури і, насамперед, сприяють залученню нових верств населення до систематичних занять спортом. Участь у спортивних змаганнях стимулює спортсменів удосконалювати свою майстерність, краще оволодівати спортивною технікою, безперервно підвищувати рівень всебічного фізичного розвитку, а це, в свою чергу, створює необхідні умови для досягнення високих спортивних результатів.

**Таблиця 10. Найпопулярніші та наймасовіші види спорту за даними Міжнародного олімпійського комітету**

№	Вид спорту	Кількість спортсменів у відсотках від усіх, хто займається
1	Легка атлетика (ходьба, біг)	9,60%
2	Футбол	8,40%
3	Плавання (в тому числі дайвінг)	8,10%
4	Йога	7,40%
5	Велосипедний спорт	6,40%
6	Баскетбол	5,70%
7	Волейбол (в тому числі пляжний)	5,40%
8	Хокей	10,5%
9	Теніс	4,90%
10	Бодібілдінг	4,70%
11	Гольф	4,50%
12	Спортивні танці	3,80%
13	Лижний спорт	3,40%
14	Єдиноборства (вільна, греко-римська боротьба, бокс, дзюдо, ушу, карате, дзюдзюцу)	3,40%
15	Настільний теніс	3,10%
16	Спортивне орієнтування (туризм)	3,00%
17	Національні види спорту	2,7 4
18	Скелелазіння	2,60%
19	Ролер-спорт	2,0 4
20	Екстремальний спорт	1,10%

Спорт для всіх є саме тим соціальним рухом, який дозволяє кожному обрати вид рухової активності за власним вподобанням та вид змагань, що є доступним для певного рівня спортивної підготовленості. Часто спортсмени

надають перевагу найпопулярнішим видам спорту. Тому Міжнародний олімпійський комітет (МОК) оприлюднив рейтинг найпопулярніших та наймасовіших видів спорту серед населення країн - учасниць Олімпійських Ігор (табл. 10).

В залежності від мети, форми, масштабу та характеру змагання поділяються на наступні види:

1. За напрямом (метою): *навчальні, відбіркові, першості, матчеві (дружні) зустрічі, змагання з інваспорту, масового спорту, спорту для всіх*, змагання, які проводяться *за спрощеною програмою*;
2. За формою заліку: *особисті, командні та особисто-командні*;
3. За масштабом: *шкільні, вузівські, районні, міські, обласні, всеукраїнські, міжнародні*;
4. За представництвом: *територіальні та відомчі*;
5. За значимістю: *класифікаційні, некласифікаційні, закриті, відкриті, конкурси, змагання "з листа"*.

## **2. Організація спортивних змагань**

Організація спортивних змагань передбачає їх планування, підготовку активу (суддів), підготовку місць проведення змагань, матеріальне, фінансове та медичне забезпечення.

Планування спортивних змагань – перший і дуже важливий етап їх організації. Планування передбачає визначення строків проведення змагань. Слід зважити, що від строків проведення змагань залежить також планування учбово-тренувальної роботи, порядок роботи спортивних секцій. Тому календарний план спортивних заходів має бути ретельно продуманим. Як правило, такий календарний план складається на один рік.

При складанні річного календарного плану спортивних змагань з того чи іншого виду спорту необхідно врахувати строки їх проведення в районі, місті, в спортивному товаристві. Так, наприклад, якщо міські змагання чи змагання на першість області з легкоатлетичного кросу заплановано провести 15 - 20 травня, то змагання з кросу в районних центрах спорту для всіх чи навчальному закладі планують провести на один-два тижні раніше з тим, щоби після проведення змагань меншого масштабу визначити й підготувати команди до участі у загальноміському або загальнообласному кросі.

Головне в плануванні спортивних змагань домогтись того, щоби вони не мали епізодичного характеру, а провадились протягом року, багаторазово. Це дієвий стимул для молоді, що займається спортом, так як без спортивної боротьби, яка відбувається під час поєдинків з підготовленими суперниками, не можуть зростати спортивні результати. Тому в календарному плані спортивних заходів спортивної команди повинна передбачатися участь кожного спортсмена у 6-8 змаганнях протягом року, а у спортсменів-взрядників - 10-15 відповідно.

Важливим елементом організації спортивних змагань вважаються спеціальні заходи агітаційного характеру: проведення різних спортивних свят, показових виступів кращих спортсменів, відкритих стартів для всіх, що бажають помірятись силою, швидкістю, спритністю. Це можуть бути конкурси на кращого єдиноборця, бігуна, стрибуну, стрільця, плавця, конкурси силачів тощо.

Дуже важливо, щоби до проведення змагань більш високого рангу були організовані змагання на першість заводу, цеху, бригади, фермерського підприємства, факультету, класу і т. д. Вони сприятимуть підготовці спортивних кадрів, забезпечуватимуть певні умови відбору сильніших спортсменів для комплектування відповідних збірних команд. Календарні плани спортивних заходів з окремих видів спорту входять до загального річного плану оздоровчо-рекреаційного центру «Спорт для всіх». Цілком очевидно, що проведення великої кількості змагань протягом року вимагає великої роботи зі створення й утримання в належному порядку учбово-спортивної бази, інвентарю, обладнання тощо, а також роботи з організації та проведення семінарів суддів, створенню суддівських колегій або суддівських груп; систематичного вдосконалення кваліфікації суддівських кадрів.

Зазвичай кожне змагання має декілька завдань. Наприклад, на першості вузу можна підвести підсумки спортивної роботи, виявити кращих, визначити склад збірної команди вузу. Всі завдання обов'язково вказуються у програмі та положенні про змагання.

**Програма змагань.** Програма змагань - це документ, що включає назву змагань, завдання, склад учасників та регламент проведення. Програма змагань складається на підставі плану-календарю спортивних заходів.

В залежності від завдань, складу учасників, умов проведення програми змагань можуть різнитися. Наприклад, для визначення технічної підготовленості та отримання розряду існують державні (класифікаційні) програми. Для інших змагань програми можуть складатися організаціями, що їх проводять. Програми можуть передбачати проведення змагань за спрощеними правилами.

**Положення про змагання.** Положення про змагання, затверджене організацією, що їх проводить, є провідним керівним документом, на підставі якого здійснюється підготовка та проведення змагань. Цей документ розробляється у відповідності до плану-календарю спортивних заходів та розсилається спортивним колективам не пізніше як за 3 місяці до початку змагань.

В Положенні вказуються:

1. мета та завдання;
2. місце і час проведення;
3. фінансування та керівництво змаганнями;

4. програма;
5. вимоги до учасників та команд;
6. порядок визначення переможців;
7. нагородження.

**Підготовка змагань.** Підготовча робота незалежно від масштабу змагань повинна проводитися задовго до їх початку. Вона включає в себе підготовку необхідної документації, підбір суддів та відповідальних осіб, підготовку місць змагань та інвентарю. Всю підготовку доцільно розділити на 3 етапи.

**На першому етапі** – визначаються терміни, масштаб, місце проведення і затверджується Положення, а також наказ про проведення змагань, який складається з таких пунктів:

- 1) з якою метою та на підставі яких документів планується проведення змагань;
- 2) терміни та місце проведення;
- 3) склад суддів та відповідальних за підготовку місць змагань, радіофікацію, медичне забезпечення;
- 4) кошти на оренду спортивних споруд, харчування і проживання іногородніх учасників, оплату суддів, транспортні розходи, призи та нагороди.
- 5) термін складання звіту про проведенні змагання.
- 6) організації та особи, які повинні бути ознайомлені з наказом.

До наказу додається План підготовки та проведення змагань, в якому передбачається:

- 1) матеріальне та організаційне забезпечення (підготовка місць, інвентарю, зустріч учасників та глядачів, обслуговуючий персонал та ін.);
- 2) план-календар або графік проведення змагань, який готує головний суддя.

**На другому етапі** уточнюється графік змагань, підбираються та затверджуються суддівські бригади, готується організаційна документація. Головною суддівською колегією проводяться наступні підготовчі роботи:

- складаються схеми розташування приладів та затверджується відповідальна особа (комендант змагань);
- визначається склад команд (за попередніми заявками), уточнюється графік, та кількість потоків;
- визначається склад суддівських бригад по видам багатоборства, підбір складу апеляційної комісії;
- готуються робочі та підсумкові протоколи, інформаційні таблиці.

**На третьому етапі** підготовки проводяться мандатна комісія з перевірки листів-заявок на участь у змаганнях та відповідності учасників встановленим

вимогам, нарада представників команд, жеребкування, перевіряється надійність приладів, проводиться випробування приладів учасниками та пробне суддівство бригадами суддів на видах, перевіряється готовність всіх посадових осіб, задіяних у змаганнях.

**Порядок проведення змагань** - це чітке управління процесом змагань. Чітке управління ходом змагання залежить від **першої наради** представників команд, де головний суддя повинен представити суддівську колегію, розібрати окремі пункти положення, надати пояснення про техніку суддівства, інформувати про порядок проведення змагань. До наради представників доцільно підготувати папки з програмою та графіком проведення змагань тощо.

Змагання відкриваються **парадом учасників**. Цю частину змагань слід проводити урочисто з запрошенням максимальної кількості глядачів. Місце для проведення параду повинно бути святковим і радіофікованим. Учасники повинні виходити на парад у супроводі музикального маршу. Переможцям попередніх змагань дається почесне право підняти прапор змагань під звуки гімну України, що вмотивовує учасників на спортивну боротьбу.

Управління ходом змагань (вихід чергової зміни, початок та закінчення розминки, зміну видів) здійснює замісник судді або суддя при учасниках.

Оцінку виступів проводять суддівська бригада (на змаганнях з багатоборства - відповідно суддівські бригади по видам багатоборства). Суддівська бригада складається з старшого судді і суддів. Старший суддя керує бригадою та учасниками змагань, слідкує за їх дисципліною, виявляє причини розходжень у оцінках, заповнює робочий протокол.

Матеріально-технічне обслуговування змагань (установку, ремонт та заміну приладів, постачання магnezії, каніфолі і ін.) здійснює комендант, який підкоряється головному судді. Лікарське обслуговування та контроль здійснює лікар змагань (помічник головного судді з медичного обслуговування). Для висвітлення ходу командної боротьби та оголошення лідерів змагання призначається суддя-інформатор.



**Підведення підсумків.** Швидке підведення підсумків залежить від чіткої роботи судді-секретаря, який перевіряє правильність запису результату в кожному протоколі, сумує його з результатами оцінювання виступів спортсменів на попередніх видах програми, визначає кінцеву суму балів у багатоборстві з урахуванням результатів виступів попередньої зміни, виводить

командні результати, заповнює грамоти. Завершуються змагання урочистим парадом, при дотриманні спеціальних ритуалів (виклик переможців на п'єдестал пошани, опускання прапору змагань новими чемпіонами).

**Парад закриття змагань.** На парад доцільно запрошувати всіх учасників (як виняток – учасників останньої зміни). Команди розташовуються починаючи з правого флангу у відповідності до зайнятих місць. Оголошуються підсумки, проводиться нагородження переможців. Після спуску прапору учасники урочистим маршем покидають залу.

**Нагородження переможців.** Нагородження переможців проводиться до закриття змагань. Ритуал нагородження повинен бути завжди урочистим та цікавим як для учасників, так і для глядачів.

**Складання звіту про змагання.** По завершенню змагань головний суддя та суддя-секретар складають звіт, в якому повинно бути наступне:

- назва та програма змагань, місце та час їх проведення;
- результати особистої та командної першості, а також інформація про виконання розрядних вимог;
- склад суддівських бригад по видам багатоборства;
- окремі недоліки та пропозиції на наступні змагання.

### 3. Основи суддівства



Суддівство змагань – складний процес. Без спеціальної підготовки оцінити об'єктивно виступи спортсменів неможливо. Суддівство повинно проводитися у суворій відповідності до Правил змагань.

Правила вимагають, щоби спортивні вправи виконувалися у відповідності до вимог, без порушень встановлених норм. У таких змаганнях, як гімнастика, фігурне катання, стрибки у воду вправи повинні виконуватися з достатньою амплітудою рухів, чітко, впевнено, гарно і виразно.

**Правила суддівства.** В змаганнях, в яких оцінювання вправ проводиться за якістю виконання, як правило з використанням 10-ти бальної шкали з точністю до десятих. Але правилами змагань інколи передбачено суддівство і з меншої оцінки, наприклад, з 8,6 бала, щоби дати суддям можливість зробити надбавку до оцінки за віртуозне виконання та виконання ризикованих елементів. У таких змаганнях оцінювання вправи проводиться шляхом зменшення оцінки за допущені спортсменом помилки. Розрізняють

**дрібні** (незначне згинання чи розведення ніг, де це не передбачено технікою виконання, недостатньо велика амплітуда то що), **середні** (нечіткий темп виконання, нестійке приземлення то що) та **грубі** (серйозні похибки техніки виконання) помилки. В залежності від виду помилки оцінка зменшується відповідно на: 0, 1; 0, 2; 0, 3 бали. За зупинку чи падіння з приладу, відповідно зменшується на 0, 5 бала.

У видах змагань, де оцінювання виступів спортсменів проводиться за кількісними показниками (важка і легка атлетика, ігрові види спорту) результат визначається за секундами, кілограмами, голами, очками, ударами, уколами тощо. При можливості окремих суддя слідкує за дотриманням встановлених правилами норм, наприклад, форма одягу і взуття, вага і розміри спортивного інвентарю, способи виконання вправ, заступи за лінію відштовхування при стрибках у довжину тощо.

Є окремі вимоги та стандарти до приладів вимірювання: секундомірів, пристроїв для вимірювання ваги, вимірювання довжини, дистанції тощо.

**Вимоги до суддів.** Так, як оцінювання виступу спортсмена проводить бригада суддів, оцінки яких часто не збігаються, то старший суддя, записавши оцінки своїх помічників, виводить кінцеву оцінку, закреслюючи у протоколі послідовно найбільші та найменші оцінки, або за середнім арифметичним показником.

Для якісного суддівства судді повинні добре знати усі вимоги, розбиратися у всіх тонкощах правил змагань, бути достатньо організованим, зібраним, уважним і володіти хорошою зоровою пам'яттю. Всі складові оцінки повинні нотуватися і усі записи судді повинні зберігати до часу завершення подачі апеляцій.

Дбайливо підготовлені та проведені спортивні змагання є невід'ємною складовою національної системи «Спорт для всіх», важливим чинником фізичної та спортивної підготовки, найкращою формою агітації здорового способу життя і пропаганди засобів доступного спорту серед населення.

### **Питання для повторення пройденого матеріалу:**

- 1) Що є основною формою перевірки рівня підготовленості спортсменів?
- 2) Які розрізняють види змагань за напрямом та метою проведення?
- 3) Які розрізняють види змагань за формою заліку?
- 4) Які розрізняють види змагань за масштабом?
- 5) Які розрізняють види змагань за значимістю?
- 6) На підставі якого документу складається програма змагань?
- 7) Що визначається на першому етапі підготовки спортивних змагань?
- 8) Що визначається на другому етапі підготовки спортивних змагань?
- 9) Що проводиться на третьому етапі підготовки спортивних змагань?
- 10) Яким заходом починаються і завершуються спортивні змагання?

### Рекомендована література

1. Товт В.А. Теорія і практика національної системи спорту для всіх / Навчальний посібник / Укладачі: В.А.Товт, В.Я.Сусла. - Ужгород: ПП «Данило С.І.».2017 – С. 103-110.
2. Основи теорії спорту для всіх. Метод. Посібник/Товт В.А., Ляховець Л.О., Ляховець-Булеца К.М., Степчук Н.В.. – Ужгород: "Говерла", 2014. – С. 94-101.